

Володимир Боркович, аспірант
Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Дмитра Моторного
Керівник: **Володимир Цап**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ У МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРІ

Актуальність досліджень. Сучасний етап розвитку глобального суспільства характеризується інтенсивними процесами глобалізації та інтеграції, що суттєво трансформують світову економічну систему. Одним із ключових фінансово-технологічних нововведень останнього десятиліття є поява та поширення криптовалют, що стали результатом стрімкого прогресу цифрових технологій і впровадження новітніх економічних моделей. Водночас питання правового регулювання криптовалют як фінансового інструменту залишається вкрай актуальним. У низці держав відсутнє чітке законодавче забезпечення у цій сфері, або ж чинні нормативно-правові акти є фрагментарними й неефективними, що зумовлює правову невизначеність та створює передумови для потенційних зловживань.

Аналіз міжнародного досвіду засвідчує, що, попри наявні ризики й виклики, криптовалюти поступово інтегруються в глобальну фінансову систему. Ігнорування цього процесу або спроби повної заборони використання цифрових активів є не лише малоймовірними, а й економічно необґрунтованими. У зв'язку з цим актуалізується необхідність формування в Україні ефективної нормативно-правової бази, здатної забезпечити прозорість, легальність і контроль за обігом криптовалют. Такий підхід вимагає глибокого реформування національного законодавства та його гармонізації з міжнародними стандартами. З огляду на динамічний розвиток цифрових технологій і трансформацію фінансових ринків, віртуальні активи посідають дедалі важливіше місце в структурі глобальної економіки.

Питання визначення терміна «криптовалюта» залишається предметом наукових дискусій, зумовлених різноманіттям підходів до його трактування. У сучасній науковій літературі криптовалюта розглядається як окремий різновид цифрової валюти або як нова форма грошового обігу. Водночас деякі дослідники заперечують її грошову функцію, класифікуючи криптовалюту виключно як цифровий актив, що не має ознак повноцінного платіжного засобу [1, с. 52]. Так, Мандрик В.О. визначає криптовалюту як цифровий актив, який виконує функцію засобу обміну завдяки використанню криптографічних технологій. Останні забезпечують захист транзакцій, контроль за емісією нових одиниць і перевірку достовірності передавання активів [2, с. 67]. Отже, криптовалюта може бути інтерпретована як електронний аналог грошей, що не має фізичної форми та існує виключно в цифровому середовищі.

Процес правового регулювання криптовалют у країнах Європейського Союзу характеризується значною варіативністю підходів. Зокрема, Велика Британія активно підтримує розвиток досліджень у сфері цифрових валют, виділивши понад 10 мільйонів фунтів стерлінгів на відповідні науково-практичні ініціативи. Португалія, яка вважається однією з найбільш відкритих до криптовалют юрисдикцій, поступово запроваджує фіскальні механізми регулювання: зокрема, доходи від криптоактивів, що утримуються менш ніж один рік, можуть оподатковуватися за ставкою до 28%, а безоплатні перекази підлягають оподаткуванню на рівні 10%. Аналогічна модель застосовується в Німеччині, де передбачено звільнення від оподаткування прибутків від продажу криптовалют у разі їх утримання протягом одного року.

У контексті порівняльного аналізу підходів до правового регулювання криптовалют держави можна умовно класифікувати на три основні групи (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз підходів регулювання криптовалют у світі

Країна	Правове регулювання
Перша група - Країни з чітким правовим регулюванням крипто валютного ринку	
США	криптовалюти визнано законним платіжним засобом, хоча регулювання варіюється в залежності від штату
Німеччина	криптовалюти є фінансовим інструментом, звільнені від податку за умови утримання понад один рік
Швейцарія	має чітке регулювання криптовалют, прозоре законодавство
Друга група - Країни, що перебувають на етапі формування правової бази щодо обігу криптовалют	
Австрія	криптовалюти класифікуються як нематеріальні активи
Ісландія	статус цифрової валюти
Португалія	доходи від криптовалют оподатковуються, якщо утримуються менше 1 року
Великобританія	криптовалюти не підлягають контролю, не є фінансовим продуктом
Третя група - Країни з початковим етапом правового регулювання криптовалют	
Канада	криптовалютні біржі зобов'язані реєструватися в FINTRAC, банки не можуть відкривати рахунки без реєстрації
Японія	криптовалюта визнана законним платіжним засобом, суворі податкові норми
Швеція	криптовалюта визнана законним платіжним засобом
Польща	криптовалюти є альтернативним платіжним засобом за певних умов
Франція	криптовалюти розглядаються як рухоме майно, інвестиції оподатковуються як цінні папери
Італія	криптовалюти не мають статусу офіційного платіжного засобу, але доходи оподатковуються
Україна	Закон "Про віртуальні активи" легалізує криптовалюти, але вони не можуть використовуватися як засіб платежу

Правове регулювання криптовалют в Україні базується на положеннях Закону України «Про віртуальні активи» від 17 лютого 2022 року, який заклав нормативні засади функціонування ринку цифрових активів. Прийняття цього

закону ознаменувало офіційну легалізацію правовідносин, пов'язаних з обігом криптовалют, зокрема біткоїнів, проте у ньому відсутнє пряме визначення терміна «криптовалюта». Натомість законодавець використовує ширше поняття – «віртуальні активи», які визначаються як нематеріальні блага, що мають вартість, є об'єктом цивільних прав і представлені в електронній формі як сукупність даних. Таким чином, під сферу дії закону підпадають не лише криптовалюти, але й інші цифрові об'єкти, зокрема NFT-токени — унікальні, невзаємозамінні цифрові одиниці, захищені криптографічними технологіями та наділені певною ринковою вартістю [4, с. 127].

Зазначений нормативний акт має рамковий характер, оскільки визначає базові принципи функціонування ринку віртуальних активів, права та обов'язки його учасників, а також роль держави та постачальників послуг, пов'язаних з обігом цифрових активів. Закон створює основу для подальшого інституційного розвитку цього сегмента ринку в Україні та сприяє формуванню позитивного іміджу держави як цифрової юрисдикції, що відкрита до інноваційних рішень. Важливо зазначити, що відповідно до чинного законодавства, віртуальні активи не можуть використовуватися як засіб платежу на території України, що суттєво обмежує їх практичне застосування у розрахунковій сфері.

На сучасному етапі українське законодавство у сфері віртуальних активів має потенціал для подальшого вдосконалення. У разі впровадження гнучкої системи оподаткування та створення сприятливого правового середовища, можливе активне залучення іноземних інвесторів, розвиток вітчизняних стартапів і стимулювання зростання цифрової економіки. Станом на сьогодні зазначений закон ще не набув чинності у повному обсязі через відсутність відповідних змін до Податкового кодексу України. Очікується, що після їх ухвалення криптовалютні біржі, включно з міжнародними, а також банківські установи зможуть легально відкривати рахунки для компаній, що працюють у сфері цифрових активів. Це, своєю чергою, забезпечить судовий захист прав власників віртуальних активів.

Досвід провідних держав у регулюванні криптовалютного ринку може бути адаптований до українського контексту. Зокрема, йдеться про легалізацію майнінгу та операцій з продажу криптовалют, запровадження обов'язкової державної реєстрації для постачальників цифрових активів, удосконалення податкової політики щодо обігу віртуальних активів, а також розвиток блокчейн-технологій як ключового інструмента цифровізації державного сектору. Важливим напрямом має стати також підвищення рівня фінансової безпеки, боротьба з шахрайством у сфері криптовалют, захист прав споживачів і інвесторів, а також формування умов для поступового переходу від фіатних валют до цифрових форм розрахунків. У контексті євроінтеграційного курсу України особливого значення набуває адаптація положень Регламенту ЄС про ринки криптоактивів (EU MiCA) до національного законодавства. Інкorporація європейських стандартів дозволить гармонізувати правові підходи, підвищити прозорість і правову визначеність ринку криптовалют в Україні, а також забезпечити безпечні та легальні умови для функціонування цифрових активів.

Висновки. Таким чином, правове регулювання криптовалют у міжнародному просторі демонструє широкий спектр підходів — від повноцінної законодавчої інтеграції в економічну систему до фрагментарного або відсутнього нормативного забезпечення. Практика провідних країн світу засвідчує, що ефективне функціонування криптовалютного ринку можливе лише за умов наявності прозорого, стабільного та прогнозованого правового середовища, що регулює обіг цифрових активів, питання їх оподаткування, безпеки, ліцензування та захисту прав учасників ринку.

Україна, маючи статус кандидата на членство в Європейському Союзі, повинна орієнтуватися на адаптацію положень європейського криптовалютного законодавства, зокрема Регламенту MiCA, з урахуванням національних особливостей. Закон «Про віртуальні активи» став важливим кроком у формуванні правової основи для цифрової економіки, однак його повноцінне застосування потребує комплексного доопрацювання, насамперед у податковій сфері.

Інтеграція міжнародного досвіду, формування ефективного механізму державного нагляду, розвиток інституційного потенціалу та правова визначеність у сфері віртуальних активів мають стати запорукою сталого розвитку криптоіндустрії в Україні. Це дозволить забезпечити економічну безпеку, привабливість інвестиційного середовища та конкурентоспроможність на глобальному фінансовому ринку.

Список використаних джерел

1. Нагнибіда В.І. Реалізація положень законодавства про віртуальні активи у світлі політики діджиталізації. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2021. № 5. С. 45–52.
2. Мандрик В.О., Мороз В.П. Законодавче регулювання обігу криптовалют в Україні, проблеми та перспективи їх розвитку. Науковий вісник НЛТУ України. 2019. Т. 29, № 4. С. 67–71.
3. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
4. Бутко М.Д. Криптовалюта як альтернатива фіатним коштам. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2023. № 33. С. 121–127.
5. Зашифровані мільярди, або Як держава перестала хвилюватись і полюбила криптовалюту – розслідування DOU. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/crypto-in-ukraine/>
6. Як буде регулюватися ринок криптовалют в Україні: відповідь НБУ. URL: <https://news.finance.ua/ua/yakbude-rehulyuvatysya-rynok-kryptovalyut-v-ukraini-vidpovid-nbu>
7. Борщ В.Ф. Правове регулювання обігу криптовалют: зарубіжний та вітчизняний досвід. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/87499/1/Borshch_kryptovaliuta.pdf
8. Поліщук Н.Ю. Перспективи застосування криптовалют в електроенергетиці України: зарубіжний досвід і вітчизняні здобутки. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.02.064>
9. Захарків В. Регулювання ринку криптовалют: вітчизняний та зарубіжний досвід. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 53. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-57>